

Selectie, voorbereiding en matching in pleegzorg: wat werkt?

Mariska de Baat

Colofon

Heeft u vragen naar aanleiding van deze publicatie?
Neem dan gerust contact met ons op.

Nederlands Jeugdinstituut

Postbus 19221, 3501 DE Utrecht
Telefoon: (030) 230 63 44
www.nji.nl/pleegzorg

Stichting Kinderpostzegels Nederland

Schipholweg 97
2316 XA Leiden
Telefoon: (071) 525 98 00
www.kinderpostzegels.nl

Auteurs

Mariska de Baat
Utrecht, augustus 2014

Fotografie

Martine Hoving

Inleiding

Jeugdigen die worden opgevangen in pleeggezinnen hebben vaak een heftige tijd achter de rug. Het is niet uitzonderlijk dat zij zijn mishandeld, zijn verwaarloosd of traumatische ervaringen hebben (Hazen, Connelly, Kelleher, Landsverk & Barth, 2004). Veel pleegkinderen kampen dan ook met gedrags- en ontwikkelingsproblemen, sociale problemen en onderwijsachterstanden (Farmer, Burns, Chapman, Phillips, Angold & Costello, 2001). Van pleegouders wordt heel wat verwacht. Hun eerste opdracht is de opvang van een kind met een eigen verleden en specifieke problemen. Dit vraagt om inzicht in de problematiek en in de wijze waarop de problematiek met hun opvoeding kan worden omgebogen. Daarnaast moeten ze de familie van het pleegkind een plaats geven. Ten slotte wordt van hen gevraagd dat ze zich verantwoorden over de opvoeding van het pleegkind ten aanzien van de pleegzorgwerkers en de ouders (Vanderfaellie & Van Holen, 2010).

Het is dan ook van groot belang dat aankomende pleegouders worden gescreend en een gedegen voorbereiding krijgen waarin ze leren hoe ze de pleegkinderen succesvol kunnen opvoeden tijdens het verblijf in het pleeggezin (Dorsey, Farmer, Barth, Greene, Reid & Landsverk, 2008). Daarnaast is het voor een stabiele plaatsing van belang dat er goede matching plaats vindt tussen de opvoedings- en ontwikkelingsbehoeften van een individuele jeugdige en de (on)mogelijkheden van de pleegouders en hun gezin (Ter Meulen, Vinke, De Baat & Spoelstra, 2014).

Het eerste hoofdstuk van dit artikel gaat over de voorbereiding en selectie van pleegouders. In het tweede hoofdstuk komt de matching van pleegouders aan een pleegkind en zijn ouders aan bod. Er is aandacht voor zowel inhoudelijke factoren waarop gematcht kan worden, als ook het proces van matching en mogelijke hulpmiddelen daarbij. De belangrijkste uitkomsten van dit artikel worden samengevat in de conclusie.

Dit artikel is gebaseerd op een literatuursearch die is uitgevoerd door ADOC (zie bijlage 1). Tevens is de kennis uit de Richtlijn Pleegzorg (De Baat, Van den Bergh, De Lange, 2014) benut, zodat beide documenten zo goed mogelijk op elkaar aansluiten. Deze review kan gezien worden als een specifiekere en afgebakende weergave van de richtlijn.

Screening, selectie en voorbereiding van pleegouders

In dit eerste hoofdstuk staat de screening, selectie en voorbereiding van pleegouders centraal. In paragraaf 1.1 komt de screening en selectie aan bod, in paragraaf 1.2 de voorbereiding en in paragraaf 1.3 de inhoudelijke criteria van pleegouderschap voor de screening en voorbereiding.

Screening en selectie

Wettelijk is vastgelegd dat de aspirant-pleegouders een Verklaring van Geen Bezwaar (VGB) nodig hebben van de Raad voor de Kinderbescherming. Hiervoor worden alle inwonenden van 12 jaar en ouder door de Raad gescreend. Ook een eventuele LAT relatie van een pleegouder wordt gescreend. Voor de screening kijkt de Raad of de aspirant-pleegouder(s) en de andere inwonenden voorkomen in het justitieel documentatie register of het eigen systeem van de Raad. Sinds januari 2013 geeft de Raad het afgeven van de verklaring aan of de pleegouder eerder een verklaring heeft aangevraagd. De organisatie kan dan bij de andere organisatie informatie opvragen over afwijzing of acceptatie bij het selectiebesluit. Als pleegouders langer dan twee jaar geen plaatsing van een pleegkind hebben gehad, moet de organisatie opnieuw om een VGB vragen. Een nieuwe VGB moet in ieder geval ook worden aangevraagd bij de komst van nieuwe inwonenden in het pleeggezin die 12 jaar of ouder zijn, met uitzondering van pleegkinderen. In alle andere gevallen kan de organisatie besluiten dat voor pleegouders een nieuwe VGB van de Raad gewenst is¹. Hiervoor is toestemming van de pleegouders nodig.

¹ Zie Kwaliteitskader screening en voorbereiding pleegouders (2013).

Naast deze wettelijke eis doorlopen aspirant-pleegouders een verdere screening en selectie, om te waarborgen dat zij in staat zijn om een veilige en stimulerende omgeving te bieden. De screening kan bovendien aandachtspunten opleveren voor de begeleiding (Luke & Sebba, 2013). Hiervoor is een gezamenlijk kwaliteitskader ontwikkeld. Het uitgebreid screenen van aspirant-pleegouders, onder meer door het opvragen van referenties, maakt onderdeel uit van het proces (Jeugdzorg Nederland, 2013). Ook bij een tekort aan pleegouders is het vereist de selectiecriteria te blijven hanteren en geen concessies te doen (CWLA, 2003). Onderzoek benadrukt dat alle leden van gezin onderdeel uit moeten maken van de screening (Kendrick, 1994). Met behulp van een checklist kunnen risicofactoren en beschermende factoren voor de veiligheid van het pleegkind worden ingeschat. Een voorbeeld van een dergelijke checklist is de *Checklist indicatoren veiligheid kind in (netwerk)pleegzorg*. Hiermee kan worden ingeschat of het pleeggezin een veilige plek is voor het kind en of er eventueel extra acties of afspraken nodig zijn om risico's te beperken.

Een speciaal aandachtspunt zijn de netwerkpleeggezinnen, omdat zij vaak al voor een kind zorgen, voordat er een screening en/of voorbereiding heeft plaatsgevonden. Ook netwerkpleeggezinnen moeten gescreend worden op geschiktheid, ook als het kind al in het pleeggezin woont (CWLA, 2003)². De kwaliteit van de screening hangt af van de samenwerking tussen de verschillende instellingen. De plaatsverantwoordelijke is verantwoordelijk voor de veiligheid bij een netwerkplaatsing. In het *Schematisch protocol netwerkpleegzorg* zijn afspraken vastgelegd tussen de aanbieders van pleegzorg en Bureau Jeugdzorg over de taken en verantwoordelijkheden tijdens het geschiktheidsonderzoek van aspirant-netwerkpleegouders. De afweging om netwerkpleegouders niet geschikt te achten voor het opvoeden en verzorgen van het specifieke pleegkind is moeilijker als het pleegkind al in het gezin woont, omdat stabiliteit ook belangrijk is voor de ontwikkeling van het pleegkind. Daarom dient de screening en voorbereiding zo snel mogelijk na plaatsing in het pleeggezin plaats te vinden.

Vorbereiding

Naast de screening en selectie moet het pleeggezin door de pleegzorgaanbieder goed voorbereid worden op de komst van een jeugdige met een traumatische voorgeschiedenis (Jeugdzorg Nederland, 2013; Dorsey et al., 2008). Veel pleegkinderen kampen als gevolg daarvan met gedrags- en ontwikkelingsproblemen, sociale problemen en onderwijsachterstanden (Farmer, Burns, Chapman, Phillips, Angold & Costello, 2001). Dit vraagt om een specifieke opvoeding door de pleegouders. Ook betekent het grote veranderingen voor de eigen kinderen (Kendrick, 1994). Netwerkpleeggezinnen moeten worden voorbereid op de specifieke problemen die kunnen ontstaan door het opvoeden van een kind van een bekende (CWLA, 2003).

Een veelgebruikte training voor de voorbereiding en screening van aspirant-pleegouders is de STAP. STAP staat voor 'Samenwerking, Teamgeest, Aspirant Pleegouders'. De STAP- training is gebaseerd op de MAPP, een afkorting voor Model Approach to Partnership in Parenting, een training die is ontwikkeld in de Verenigde Staten. Tijdens de STAP-training wegen aspirant-pleegouders af of pleegouderschap bij hen past, veranderen zij zo nodig hun attitude over pleegzorg, krijgen zij kennis en vaardigheden aangereikt en wordt geprobeerd de samenwerking tussen pleegouders en pleegzorgbegeleiders te bevorderen (Jongeling, 2005). Al wat ouder onderzoek naar de training laat een voorzichtig positief resultaat zien (Bruil, Van der Veldt & Mesman Schultz, 1992, in Strijker, 2009). In de praktijk bieden de pleegzorgaanbieders ook de TOP training en allerlei varianten van deze programma's aan. Onderzoek laat zien dat deelname van ervaren pleegouders een waardevolle aanvulling kan zijn op het voorbereidingsprogramma (CWLA, 2003).

Van Hoken en Vanderfaillie (2012) hebben in België onderzoek gedaan naar de begeleidingsbehoeften van pleegouders. Zij concluderen dat er een aantal thema's zijn die een prominente plek moeten krijgen in zowel de voorbereiding als de begeleiding van pleegouders, namelijk: probleemgedrag van pleegkinderen, hun eigen opvoedgedrag en de omgang met de ouders van het pleegkind. Een andere behoefte van pleegouders is kennis hebben over de voorgeschiedenis van het kind (Marion, 2009; Sinclair, Wilson & Gibbs, 2000). De pleegouder heeft recht op inlichtingen over het pleegkind, denk aan feiten en omstandigheden die het pleegkind of zijn verzorging of opvoeding betreft en die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van de taken als pleegouder (artikel 28d Wvz; zie verder artikel 3 Regeling Pleegzorg 2013). Daarnaast is het in het kader van de veiligheid

² Dit is alleen van toepassing voor formele netwerkpleegzorg. Bij informele netwerkpleegzorg is er geen mogelijkheid om de screening verplicht te stellen, tenzij er aanwijzingen zijn dat het kind niet veilig is. Dan start het reguliere jeugdzorg systeem.

noodzakelijk om zowel in de screening als de voorbereiding expliciet onderwerpen als veiligheid, seksualiteit, machtsrelaties en mishandeling te bespreken met pleegouders (Jeugdzorg Nederland, 2013).

Inhoudelijke criteria voor screening en voorbereiding

In de literatuur worden verschillende dimensies van pleegouderschap onderscheiden waarvoor aandacht zou moeten zijn in de screening en voorbereiding, namelijk:

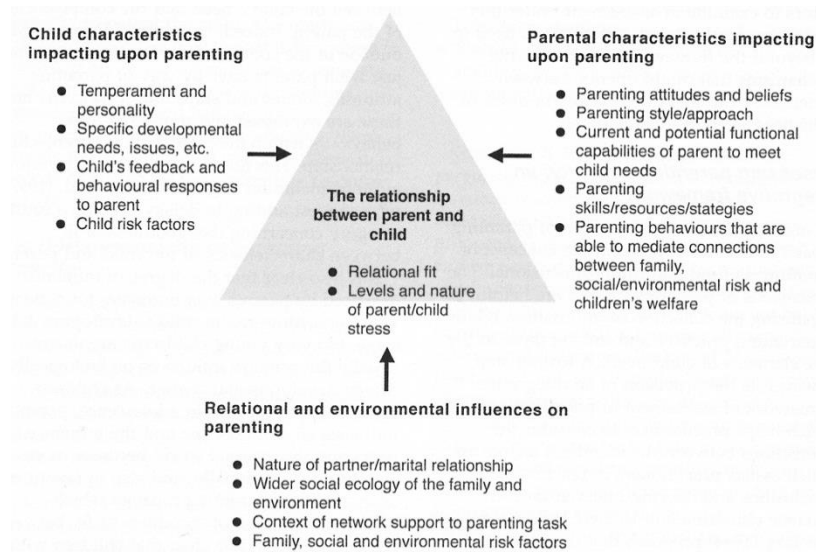
- Het pleegkind helpen bij de overgang naar en het wennen aan het nieuwe gezin (Berrick & Skiveness, 2012).
- De relatie van het pleegkind met het gezin van herkomst kunnen ondersteunen en samenwerken met ouders (Berrick & Skiveness, 2012; SCIE, 2004).
- In de opvoeding aansluiten bij wat het kind nodig heeft gezien zijn ontwikkeling en/of problematiek (Berrick & Skiveness, 2012).
- Het pleegkind warmte geven, maar ook grenzen kunnen stellen in de opvoeding (Crum, 2010; SCIE, 2004).
- Emotionele en sociale steun krijgen uit het eigen netwerk (Crum, 2010).

De zes landelijk vastgestelde criteria die tijdens het voorbereidings- en screeningstraject van toepassing zijn, zijn (Jeugdzorg Nederland, 2013):

1. openheid en duidelijkheid;
2. samenwerken en het delen van het opvoederschap;
3. jeugdigen helpen een positieve kijk op zichzelf te ontwikkelen;
4. jeugdigen helpen hun gedrag te veranderen, zonder hen te beschadigen;
5. kunnen inschatten welke uitwerking het pleegouderschap op de eigen situatie heeft;
6. het bieden van een veilige leefomgeving aan een pleegkind.

Matching

Volgens Doelling en Johnson (1990) is het zorgvuldig matchen van pleegkinderen en pleeggezinnen de belangrijkste voorspeller van betere pleegzorguitkomsten. Hoewel het belang van een goede matching door meerdere auteurs wordt benadrukt (Doelling & Johnson, 1990; Shireman, 2009; Strijker & Zandberg, 2001) is er tot op heden slechts weinig onderzoek naar gedaan (Strijker, 2009). Volgens Van den Bergh en Weterings (2010) is een goede match afhankelijk van de interactie tussen (1) de vraagstelling van het pleegkind, (2) de opvoedingskwaliteit en -klimaat van de pleegouder(s) en (3) de verwerking van en de houding van de ouders ten aanzien van de uithuisplaatsing van hun kind. Calder en Talbot (2006) hebben een model ontwikkeld waarmee de factoren die van belang zijn voor de ontwikkeling van het kind systematisch verzameld kunnen worden (zie onderstaande figuur).

Figuur 1: model van Calder en Talbot (2006)

De belangrijkste vraag bij matching is of pleegouders voldoende mogelijkheden hebben om aan de behoefte van het pleegkind te voldoen. Uit Engels onderzoek blijkt dat met name het tegemoet komen aan emotionele, gedrags- en gehechtheidsbehoefte topprioriteit had bij matching (Dance, Ouwejan, Beecham & Farmer, 2010). Onderzoek richt zich vaak uitsluitend op die factoren van het pleegkind en de pleegouders die geassocieerd zijn met een breakdown of succesvolle plaatsingen. Slechts weinig onderzoek richt zich op de interactie tussen pleegkinderen en pleegouders, en op de factoren die de kenmerken van pleegkind en pleegouders overstijgen en dus iets meer zeggen over matching. Optimale, empirisch gevalideerde matching is vooralsnog een even cruciaal als onontgonnen terrein (Wilson et al., 2004).

Matching op specifieke factoren

Er is beperkt onderzoek gedaan naar het matchen op bepaalde specifieke factoren, met name naar het al dan niet bij elkaar plaatsen van broertjes en zusjes en het al dan niet matchen op etniciteit.

De morele voorkeur voor het bij elkaar plaatsen van broers en zussen wordt niet door wetenschappelijk onderzoek bevestigd. Het bij elkaar plaatsen van broers en zussen kan goed uitpakken (Hegar & Rosenthal, 2009; Leathers, 2005; Quinton, Rushton, Dance & Mayes, 1998; Berridge & Cleaver, 1987), maar het onderzoek hiernaar is niet consistent (Mullender, 1999).

Dat plaatsingen die matchen op etniciteit betere resultaten opleveren dan plaatsingen die niet matchen op dat kenmerk is niet bewezen (Sinclair, Wilson & Gibbs, 2003; Thoburn, Norford & Rashid, 2000). Sinclair en collega's (2003) vonden dat allochtone jongens die voor een lange termijn bij een autochtone familie waren geplaatst, het volgens sommige criteria beter deden dan allochtone jongens die bij een allochtone familie waren geplaatst. Het tegenovergestelde was waar voor allochtone meisjes. De resultaten waren echter niet significant. Hoewel uit onderzoek dus niet blijkt dat een kind dat opgroeit in een pleeggezin met dezelfde culturele en religieuze achtergrond zich altijd beter ontwikkelt, voelt hij zich waarschijnlijk wel sneller thuis en kan het voor zijn ouders makkelijker zijn om de plaatsing te verdragen.

De onduidelijke onderzoeksbevindingen kunnen wellicht worden verklaard uit de grote individuele verschillen die er zijn tussen pleegkinderen, ouders en pleegouders en het maatwerk dat matching is. Binnen een bepaalde etnische groep kunnen er bijvoorbeeld grote verschillen zijn in cultuur, religie en zelfs taal. Ook de relatie tussen broers en zussen kan verschillen. Sommige broers en zussen hebben een sterke emotionele band met elkaar, terwijl anderen juist een traumatische relatie hebben vanwege een geschiedenis van misbruik. Verschillende broers en zussen kunnen ook andere behoeften hebben met betrekking tot de opvoedingsvaardigheden van pleegouders. Voor dergelijke kwesties is een professioneel oordeel noodzakelijk. De professional moet in staat zijn om onderscheid te kunnen maken tussen individuele situaties en problemen en ook de voorkeuren van ouders kunnen meewegen (Wilson et al., 2004).

Matchingsmodellen

De Maeyer, Vanderfaeillie en Stroobants (2013) hebben verschillende modellen voor matching en het onderzoek dat daar eventueel naar is gedaan, op een rij gezet. Ze kunnen ruwweg onderverdeeld worden in variabel-, profiel- en interactiegeoriënteerde modellen.

Variabel georiënteerd model

Modellen die uitgaan van de beschrijving van belangrijke te onderzoeken pleegouder- en pleegkindvariabelen noemen we variabelgeoriënteerde modellen. Van Dam, Nordkamp en Robbroeckx (2000) ontwikkelden een dergelijk model. Dit is het model dat in de huidige praktijk wordt gebruikt. Het biedt een overzicht van noodzakelijke informatie, te verzamelen bij het pleegkind en het pleeggezin (zie figuur 2). De onderzoekers hebben een Delphi onderzoek gedaan naar de waarde van de factoren. Het meest van belang voor het pleegkind zijn: voorgeschiedenis, gezin van herkomst en sociaal-emotionele ontwikkeling. Voor het pleeggezin zijn de belangrijkste factoren: acceptatie, wensen/verwachtingen en opvoedingsstijl.

PLEEGKIND	PLEEGGEZIN
<ul style="list-style-type: none"> • Zakelijke gegevens: leeftijd, schooltype • Voorgeschiedenis: ontwikkeling en breakdowns, hulpverleningsgeschiedenis, ingrijpende gebeurtenissen en trauma's • Gezin van herkomst: relatie met ouders, acceptatie door ouders van pleeggezinplaatsing, problemen binnen het gezin van herkomst • Cognitieve ontwikkeling: IQ, schoolprestaties • Lichamelijk-motorische ontwikkeling: gezondheidstoestand, fysieke handicap • Sociaal-emotionele ontwikkeling: uiten van emoties, sociaal contact en vaardigheden, affectieve mogelijkheden, grondstemming, persoonlijkheid • Gedrag • Wensen/behoefte: mate van behoefte aan structuur • Tijdsbesteding 	<ul style="list-style-type: none"> • Zakelijke gegevens: samenstelling van het gezin, levensbeschouwing • Eigen achtergrond: ingrijpende gebeurtenissen en problemen • Eigen opvoedingservaringen: soorten pedagogische ervaring • Opvoedingskenmerken: omgang met nabijheid en afstand, omgang met regels, structuur en gezag, ouderschap delen, wijze van uiten van affectie, omgang met lichamelijkheid, opvoedingsklimaat, bewustzijn van individualiteit van een kind, overweg kunnen met bepaald gedrag, probleemoplossend vermogen • Acceptatie van het pleegkind en zijn oorspronkelijk netwerk • Wensen en verwachtingen • Begeleidbaarheid

Figuur 2: matchingsmodel van Dam, Nordkamp en Robbroeckx (2000)

De Maeyer en collega's (2013) maken de volgende kanttekening bij dit model: 'Het blijft onduidelijk hoe de verzamelde informatie begrepen en geïnterpreteerd moet worden. Bovendien zegt het model niets over de interactie tussen pleegkind- en pleegouderfactoren. Hoe weten hulpverleners welke pleeggezinnen met kenmerken 'x, y en z' passen bij het specifieke pleegkind met kenmerken 'a, b en c'? Daarnaast kunnen we ons de vraag stellen welk gewicht aan welke factor gegeven moet worden. Is het afwezig zijn van kenmerk 'f' meer of minder belangrijk dan de aanwezigheid van kenmerk 'g'?

Het variabelgeoriënteerde matchingsmodel geeft goed weer hoe matching in de huidige pleegzorgpraktijk verloopt. Er worden allerlei criteria beoordeeld: leeftijd van het kind, etniciteit, broers/zussen, geografie, contactmogelijkheid met de ouders, behoeften van het kind, temperament et cetera. Matchers bestuderen de kenmerken van het pleegkind en van de pleegouders en beslissen vervolgens op basis van ervaring en eerdere matchingsbeslissingen aan welk pleeggezin het pleegkind wordt toegewezen. Hoewel vermoedelijk veel beslissingen correct en gerechtvaardigd zullen zijn, is de basis van dit beslissingsproces niet duidelijk en weinig transparant (De Maeyer, et al., 2013). Beslissingen moeten soms snel genomen worden en bovendien zorgt een tekort aan pleeggezinnen er voor dat er lang niet altijd een ideale match gemaakt kan worden (Kruis, 2013; Redding, 2000).

Profielgeoriënteerde modellen

Volgens de profielgeoriënteerde benadering komen de kenmerken van personen in groepen voor. Pleegouders en pleegkinderen worden op basis van overeenkomende kenmerken in groepen ingedeeld. Op deze manier kunnen verschillende kenmerken tegelijkertijd worden meegenomen. De Maeyer en collega's (2013) noemen twee modellen: het model van Strijker en Zandberg (2001) en het model van Thomas en Chess.

Model van Strijker en Zandberg

Strijker en Zandberg (2001) onderscheiden verschillende typen pleegkinderen en typen pleeggezinnen en onderzoeken welk type kinderen passen bij welk type gezinnen. De typen pleegkinderen en pleeggezinnen die zij onderscheiden staan beschreven in figuur 3 (Strijker et al., 2005).

Types pleegkinderen	Types pleeggezinnen
<ul style="list-style-type: none"> - 'Normale' groep (39%) - 'Teruggetrokken en sociale problemen' groep (11%) - 'Aandacht en sociale problemen' groep (26%) - 'Agressieve en delinquente' groep (24%) 	<ul style="list-style-type: none"> - Conformerend (24%): Bij deze pleegouders ligt de nadruk sterk op aanpassing en conformiteit aan vaste regels, sociale normen en gewoonten. Ze zijn erop gericht pleegkinderen volgens vaste regels te leren leven. Dit type pleeggezin is sociaal en maatschappelijk weinig geëngageerd. - Structuur biedend (36%): Het pleeggezin is goed georganiseerd in de uitvoering van de dagelijkse taken, er is plaats voor het uiten van positieve en negatieve gevoelens. - Betrokken (20%): Dit pleeggezin is sociaal en maatschappelijk sterk betrokken, de gezinsleden zijn sterk met elkaar verbonden en er is veel ruimte voor het uiten van positieve en negatieve gevoelens. Er is relatief weinig gezinsstructuur. - Fragiel-gestructureerd (20%): In dit pleeggezin worden weinig eisen aan het pleegkind gesteld. Er zijn snel conflicten waardoor er wel wat samenhang tussen de leden is. Het pleegkind wordt niet gestimuleerd in zijn individualiteit.

Figuur 3: profiel georiënteerd model van Strijker en Zandberg (2001)

Uit onderzoek van Strijker en Zandberg (2001) blijkt dat pleegkinderen uit de 'normale' groep bij elk gezinstype kunnen worden geplaatst. In een 'betrokken' en 'fragiel-gestructureerd' pleeggezin passen beter pleegkinderen uit de groep 'aandacht en sociale problemen'. Pleegkinderen uit de groep 'agressief en delinquent' zijn het meest gebaat bij 'conformerende' pleeggezinnen. Daarnaast vonden de onderzoekers dat pleegkinderen uit de laatste twee clusters meer kans hebben op breakdown. Volgens De Maeyer en collega's (2013) is 'het profielgeoriënteerde model van Strijker en Zandberg zeker nuttig voor de pleegzorgpraktijk. We kunnen ons echter de vraag stellen of dit model de werkelijkheid niet te sterk vereenvoudigt. Pleegkinderen en pleeggezinnen worden immers in vier types gecategoriseerd. Bovendien wordt enkel rekening gehouden met de gedragsproblematiek van pleegkinderen en niet met andere belangrijke pleegkindfactoren zoals leeftijd en geslacht'.

Model van Thomas en Chess

Het tweede profielgeoriënteerde model dat door De Maeyer en collega's (2013) wordt genoemd, is dat van Thomas en Chess. Dit model maakt gebruik van het temperament van pleegkinderen en pleegouders. Als het temperament van het kind congruent is met de verwachtingen van de pleegouders dan resulteert dit in een goede ouder-kind interactie. Hoewel dit model in verschillende opvoedingssituaties aan de hand van diverse onderzoeken werd bevestigd, zijn er slechts drie studies die het model in pleegzorgsituaties hebben bestudeerd. Er werden alleen positieve resultaten gevonden wanneer de pleegouders werden bevraagd. Een bevraging van de pleegkinderen en de pleegzorgbegeleiders ondersteunden het model niet. Een nadeel van dit model is bovendien dat het er geen rekening mee houdt dat pleegzorg een specifieke opvoedingssituatie is.

Interactie georiënteerd model

Interactiegeoriënteerde modellen plaatsen het gedrag van de pleegouder in interactie met het gedrag van het pleegkind op de voorgrond. De Maeyer en collega's (2013) noemen het model van Street en Davies (1999). Street en Davies (1999) stellen dat de bijdrage van pleegkinderen en pleegouders aan de interactie ervoor zorgt dat de relatie en de individuen zich verder ontwikkelen. Zo zal het pleegkind zich gedragen en ontwikkelen naar wat pleegouders verwachten van de groei en ontwikkeling van kinderen. De auteurs suggereren dan ook dat een goede voorspelling inzake matching kan gebeuren als er zicht is op het concrete (dagelijkse) gedrag en de (interactie-)vaardigheden van pleegkinderen en pleegouders. Instrumenten moeten dan ook die gedragingen en/of

vaardigheden peilen. Zij doen echter geen voorstellen voor instrumenten en concretiseerden het model niet verder. De Maeyer en collega's (2013) vinden het model veelbelovend om gebruikt te worden in de pleegzorg: 'Het model is zeer interessant omdat het aandacht heeft voor de interactie tussen het gedrag van de pleegouder en dat van het pleegkind. Bewijskracht voor het model is er echter niet. Bovendien blijft onduidelijk hoe het in de praktijk moet worden gerealiseerd'.

Matchingshulpmiddelen

De Maeyer en collega's (2013) noemen twee Nederlandstalige instrumenten die behulpzaam zouden kunnen zijn bij matching: de Vragenlijsten Aspirant Pleegouders (VAP) en de Vragenlijst Beoordeling Pleegzorgsituaties (VBPS). De VBPS lijkt het meest bruikbaar voor de matching.

Vragenlijsten Aspirant Pleegouders (VAP)

De VAP is een (gedeeltelijke) vertaling van het Amerikaanse Casey Home Assessment Protocol (CHAP). Onderdelen van de Nederlandse VAP zijn: motivatie, familiegeschiedenis, gezinsfunctioneren, beschikbare tijd, ondersteuningsbehoefte, verwachte steun bij pleegzorg, verwachte verantwoordelijkheid als pleegouder en zorgaanbieder, bereidheid tot pleegzorg, persoonlijke toewijding, houding ten opzichte van ouders en beschikbare hulpbronnen (Feikens, Mensinga & Strijker, 2007). De conclusie van De Maeyer en collega's (2013) is dat het instrument nuttig is voor het selecteren van pleegouders, maar minder bruikbaar voor de matching: 'Er wordt weinig gezegd over hoe de specifieke competenties van de pleegouders gelinkt moeten worden aan de kenmerken van het pleegkind en over welk kind het beste past bij het geselecteerde pleeggezin'.

Vragenlijst Beoordeling Pleegzorgsituaties (VBPS)

De VBPS is een vragenlijst ter ondersteuning van het matchingsproces en peilt de voorkeuren en een inschatting door de aspirant-pleegouder van zijn mogelijkheden om een specifiek kind op te vangen (De Maeyer, Vanderfaeillie, Van Holen, Vanschoonlandt & Leconte, 2013). De vragenlijst is opgebouwd uit 32 vignetten waar aspirant-pleegouders op een vierpuntsschaal dienen aan te geven in welke mate ze denken in staat te zijn een aanpak te realiseren voor het pleegkind en zijn pleegzorgsituatie, beschreven in het vignet (A. voor dit pleegkind kan ik een aanpak realiseren, B. voor dit pleegkind kan ik met een beetje ondersteuning en hulp een aanpak realiseren, C. voor dit pleegkind kan ik met veel ondersteuning en hulp een aanpak realiseren en D. voor dit pleegkind kan ik, ook met veel ondersteuning en hulp geen aanpak realiseren). Elk vignet is opgebouwd uit vijf factoren: leeftijd (tot 12 jaar, 12 jaar en ouder), geslacht, gedragsproblemen (internaliserend, externaliserend), extra belasting (extra hulpverlening nodig voor het pleegkind of niet) en samenwerking ouders (goede/moeilijke samenwerking).

De VBPS werd in België in een pilotonderzoek aan drie verschillende groepen voorgelegd. Een groep kandidaat pleegouders zonder pleegzorgervaring (n=20), een groep ervaren bestandpleegouders (n=20) en een groep gewone ouders (n=20). De eerste resultaten zijn veelbelovend. Het instrument brengt de voorkeuren voor een specifiek kind (oud/jong, jongen/meisje, enz.) en de sterke en zwakke punten van de pleegouders in beeld. Hierdoor kan de matcher afleiden welke kinderen de aspirant-pleegouder beter afgaan, een hulpmiddel bij het matchen met het pleegkind.

Matchingshulpmiddelen in de praktijk

In de praktijk zijn verschillende matchingshulpmiddelen ontwikkeld, zoals het matchingsverslag dat door de Brabantse zorgaanbieders is ontwikkeld en de methodiekhandleiding matching die momenteel wordt ontwikkeld door ADOC, het Gezinspiratieplein en het Nederlands Jeugdinstituut in samenwerking met een aantal zorgaanbieders. Omdat deze hulpmiddelen (nog) niet wetenschappelijk zijn onderzocht, worden ze hier vooralsnog niet beschreven.

Het proces van matching

Naast onderzoek naar de factoren die worden meegewogen in de matching, is er ook (beperkt) onderzoek naar het proces van matching en belangrijke elementen daarin. Aan bod komen: het pleegouderbestand, samenwerking, verzamelen en delen van informatie, extra ondersteuning bij aanvang, en risico's in het proces.

Pleegouderbestand

Er is lang niet altijd sprake van een keuze bij de matching: er is met name een gebrek aan plekken voor kinderen uit etnische minderheden, broers en zussen, kinderen met ernstige gedragsproblemen, kinderen die een langdurige plaatsing nodig hebben en gehandicapte kinderen (Triseliotis, Borland & Hill, 2000; www.pleegzorg.nl). Pleegzorgbegeleiders wachten met een langdurige plaatsing tot er in hun ogen een goede match is. Een gevolg daarvan is dat veel kortdurende plaatsingen langer duren dan in eerste instantie de bedoeling was. Volgens Wilson en collega's (2004) is het voor pleegzorginstellingen belangrijk om pleegouders te werven die in staat zijn om verschillende soorten kinderen op te nemen, gedurende kortere en langere periodes. Alleen op deze manier kan een pleegzorginstelling goed insprijngen op de grote variatie onder de kinderen die binnenkomen voor pleegzorg.

Samenwerking

Volgens de Child Welfare league of America (CWLA, 2004) is samenwerking met alle bij de match betrokken personen, een van de succesfactoren voor matching. Choy en Schulze (2009) benadrukken dat de matcher in ieder geval kennis maakt met de ouders en uitlegt dat hij graag een samenwerking op gang zou willen brengen. Onderdeel van het gesprek moeten de wensen en aandachtspunten van ouders zijn voor het zoeken van een pleeggezin. De matcher probeert hier rekening mee te houden en legt dit ook uit aan ouders. Choy en Schulze (2009) benadrukken dat er zo veel mogelijk geprobeerd moet worden om bij de ouders draagvlak te creëren voor (de geschiktheid van) het pleeggezin. Immers, wanneer de ouders bezwaren maken tegen plaatsing van hun kind bij 'deze pleegouders' dan bemoeilijkt dat de kans van slagen in hoge mate. Voor het kind is de 'emotionele toestemming' van zijn ouders om bij deze pleegouders te mogen wonen medebepalend of het in het pleeggezin kan aarden. In geval van een OTS geeft de mening van de gezinsvoogd de doorslag, maar ook dan zal gestreefd worden naar zoveel mogelijk instemming bij ouders en kind. Sinclair en Wilson (2003) benadrukken ook het belang van de motivatie van het kind en daarmee ook de noodzaak om de voorkeuren van kinderen zelf mee te wegen.

Informatie verzamelen en delen

Een goede assessment van het pleeggezin enerzijds en het pleegkind anderzijds wordt als een van de voorwaarden gezien voor een goede match. Dit wordt breed gedragen in de literatuur (o.a. Dance et al., 2010). Het assessment kijkt naar pleegouders en pleegkind(eren), maar ook naar het bredere netwerk, waarbij de ouders en het gezin uiterst belangrijk zijn, evenals de betrokken organisaties en het bredere netwerk. De CWLA (2004) noemt het uitgebreid verzamelen en delen van informatie als een van de succesfactoren van matching. Het is bijvoorbeeld belangrijk dat pleegouders uitvoerige informatie ontvangen over het kind en zijn ouders, over de aanleiding tot pleegzorg en over de doelen die met de pleegzorg worden beoogd (CWLA, 2004).

Extra ondersteuning bij aanvang plaatsing

Uit onderzoek blijkt dat de pleegkindkenmerken 'leeftijd', 'emotionele en gedragsproblemen' en 'hulpverleningsgeschiedenis' samenhangen met een grotere kans op breakdown. Deze kennis maakt het mogelijk om hierop te anticiperen. Indien de betrokken pleegzorgmedewerkers voorafgaand aan de plaatsing meerdere risicofactoren signaleren, is het van belang dat bij hen 'waarschuwinglampjes' gaan branden waarmee ze gewezen worden op het risico van een breakdown (Strijker & Knorth, 2007). Vervolgens is het essentieel om een nauwkeurige analyse te maken van de hulpvraag van het pleegkind en de benodigde kwaliteiten van het pleeggezin. Indien er noodzakelijkerwijs sprake is van een niet-optimale match kan door middel van deze analyse bij aanvang van de plaatsing worden bepaald welke (aanvullende) ondersteuning aan het pleegkind en/of het pleeggezin geboden dient te worden om de kans op een succesvol verlopen plaatsing te vergroten (Van Oijen, 2010).

Conclusies

Vorbereiding en selectie

Wettelijk is vastgelegd dat de aspirant-pleegouders een Verklaring van Geen Bezwaar (VGB) nodig hebben van de Raad voor de Kinderbescherming. Naast deze wettelijke eis, doorlopen aspirant-pleegouders een verdere screening en selectie, om te waarborgen dat zij in staat zijn om een veilige en stimulerende omgeving te bieden. Er is een gezamenlijk kwaliteitskader ontwikkeld voor een zorgvuldige begeleiding en screening van aspirant-pleegouders. Ook bij een tekort aan pleegouders is het vereist de selectiecriteria te blijven hanteren en geen concessies te doen (CWLA, 2003). Een speciaal aandachtspunt zijn de netwerkpleeggezinnen. Ook die moeten

gescreend worden op geschiktheid, ook als het kind al in het pleeggezin woont (CWLA, 2003). In het *Schematisch protocol netwerkpleegzorg* zijn afspraken vastgelegd tussen de aanbieders van pleegzorg en Bureau Jeugdzorg over de taken en verantwoordelijkheden tijdens het geschiktheidsonderzoek van aspirant-netwerkpleegouders.

Naast de screening en selectie moet het pleeggezin door de pleegzorgaanbieder goed voorbereid worden op de komst van een jeugdige met een traumatische voorgeschiedenis (Jeugdzorg Nederland, 2013; Dorsey et al., 2008). Een veelgebruikte training voor de voorbereiding en screening van aspirant-pleegouders is de STAP. Al wat ouder onderzoek naar de training laat een voorzichtig positief resultaat zien (Bruil, et al., 1992, in Strijker, 2009). Van Holen en Vanderfaillie (2012) hebben in België onderzoek gedaan naar de begeleidingsbehoeften van pleegouders. Zij concluderen dat er een aantal thema's zijn die een prominente plek moeten krijgen in zowel de voorbereiding als de begeleiding van pleegouders, namelijk: probleemgedrag van pleegkinderen en hun eigen opvoedgedrag en de omgang met de ouders van het pleegkind. Een andere behoefte van pleegouders is kennis hebben over de voorgeschiedenis van het kind (Marion, 2009; Sinclair, et al., 2000). Daarnaast is het in het kader van de veiligheid noodzakelijk om zowel in de screening als de voorbereiding expliciet onderwerpen als veiligheid, seksualiteit, machtsrelaties en mishandeling te bespreken met pleegouders (Jeugdzorg Nederland, 2013).

In de literatuur worden verschillende dimensies van pleegouderschap onderscheiden, waarvoor aandacht zou moeten zijn in de screening en voorbereiding, namelijk:

- Het pleegkind helpen bij de overgang naar en het wennen aan het nieuwe gezin (Berrick & Skiveness, 2012).
- De relatie van het pleegkind met het gezin van herkomst kunnen ondersteunen en samenwerken met ouders (Berrick & Skiveness, 2012; SCIE, 2004).
- In de opvoeding aansluiten bij wat het kind nodig heeft gezien zijn ontwikkeling en/of problematiek (Berrick & Skiveness, 2012).
- Het pleegkind warmte geven, maar ook grenzen kunnen stellen in de opvoeding (Crum, 2010; SCIE, 2004).
- Emotionele en sociale steun krijgen uit het eigen netwerk (Crum, 2010).

Matching

Het zorgvuldig matchen van pleegkinderen en pleeggezinnen is een belangrijke voorspeller van betere pleegzorguitkomsten. Naar de wijze waarop matching vorm zou moeten krijgen is echter nauwelijks empirisch onderzoek gedaan.

Er zijn allerlei inhoudelijke factoren op basis waarvan een match gemaakt kan worden. Het plaatsen van broertjes en zusjes en op basis van etniciteit hebben we er in deze review uitgelicht. Onderzoeksbevindingen zijn niet eenduidig over het al dan niet plaatsten van broertjes en zusjes bij elkaar. Er is ook nog geen bewijs voor het matchen op etniciteit. Pleegkinderen doen het niet per se beter in een pleeggezin met dezelfde etnisch culturele achtergrond.

Er zijn verschillende modellen voor het proces van matchen. Het matchen kan gebeuren op variabelen van pleegkinderen en pleegouders, op verschillende typen pleegkinderen en pleeggezinnen en op de interactie tussen pleegkind en pleegouder. Bij al deze modellen wordt echter slechts beperkt duidelijk wat bepalend is voor een goede match. Voor een goede match is samenwerking met alle bij de match betrokken personen een belangrijke succesfactor. Daarbij is een inventarisatie nodig van wensen en aandachtspunten voor het pleeggezin van ouders en draagvlak bij ouders voor het pleeggezin. Een instrument dat ingezet kan worden ter ondersteuning het matchingsproces is de Vragenlijst Beoordeling Pleegzorgsituaties (VBPS).

Literatuur

- Baat, M. de, Bergh, P. van den, & Lange, M. de (2014). *Richtlijn Pleegzorg*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut, Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers, Nederlands Instituut van Psychologen, Nederlandse vereniging voor pedagogen en onderwijskundigen.
- Bergh, P. van der, & Weterings, T. (red.) (2010). *Pleegzorg in perspectief: ontwikkelingen in theorie en praktijk*. Assen: Van Gorcum.
- Berrick, J.D. & Skivenes, M. (2012). Dimensions of high quality foster care: Parenting Plus. *Children and Youth Services Review*, 34:9, 1956-1965.
- Berridge, D., & Cleaver, H. (1987). *Foster home breakdown*. Oxford: Blackwell.
- Bruil, J., Van der Veldt, M. C., & Mesman Schultz, K. (1992). *Deskundigheidsbevordering in de pleegzorg. Resultaten van een evaluatie-onderzoek naar de invoering en de effecten van het STAP-programma*. Leiden: Centrum Onderzoek Jeugdhulpverlening.
- Calder, M.C., & Talbot, C. (2006). Assessments in kinship placements: towards a sensitive, evidence based framework. In : C. Talbot & M.C. Calder. *Assessment in Kinship Care*. Dorset: Russell House Publishing.
- Child Welfare League of America (2003). *CWLA Best Practice Guidelines: Child Maltreatment in Foster Care*.
- Choy, J., & Schulze, E. (2009). *Kiezen voor kinderen: een nieuwe blik op het samenspel in pleegzorg*. Santpoort Zuid/Amsterdam: Nisto/Spirit.
- Cousins, J. (2011). *Making matches: ten top tips*. London: BAAF.
- Crum, W. (2010). Foster parent parenting characteristics that lead to increased placement stability or disruption. *Children and Youth Services Review*, 32, 185–190.
- Dam, W. van, Nordkamp, S., Robbroeckx, L. (2000). *Passen en meten in de pleegzorg: plaatsingsmethodiek nader onderzocht*. Amsterdam: SWP.
- Dance C., Ouwejan, D. Beecham J. & Farmer E. (2010). *Linking and Matching. A survey of adoption agency practice in England and Wales*. London: BAAF.
- Doelling, J., & Johnson, J. (1990). Predicting success in foster placement: the contribution of parent-child temperament characteristics. *American Journal of Orthopsychiatry*, 60, 585-593.
- Dorsey, S., Farmer, E.M.Z., Barth, R.P., Greene, K.M., Reid, J., Landsverk, J. (2008). Current status and evidence base of training for foster and treatment foster parents. *Children and Youth Services Review*, 30, 1403-1426.
- Farmer, E., Burns, B., Chapman, M., Phillips, S., Angold, A., & Costello, E. (2001). Use of mental health services by youth in contact with social services. *Social Service Review*, 75, 605-624.
- Feikens, N., Mensinga, N., & Strijker, J. (2007). *Voorlopige handleiding bij de CHAP*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Hazen, A., Connelly, C., Kelleher, K., Landsverk, J., & Barth, R. (2004). Intimate partner violence among female caregivers of children reported for child maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 28, 301-319.
- Hegar, L.H., & Rosenthal, J.A. (2009). Kinship care and sibling placement: Child behavior, family relationships, and school outcomes. *Children and Youth Services Review*, 31, 670-679.

Holen, F. van, & Vanderfaillie, J. (2012). Pleegouders die gezinsondersteunende pleegzorg aanbieden hebben nood aan een gedifferentieerde voorbereiding en begeleiding. In: Vanderfaillie, J., Holen, F. van, & Vanschoonlandt, F. *Op weg met pleegzorg: kansen en risico's*. Leuven/Den Haag: Acco.

Jeugdzorg Nederland (2013). *Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg*. Utrecht: Jeugdzorg Nederland.

Jongeling, P. (2005). Casey Home Assessment Protocol. Masterthesis, Universiteit Groningen.

Kendrick, A. (1994). *Fostering Assessment in the Context of Child Sexual Abuse: A Literature Review*. Glasgow: University of Strathclyde.

Kruis, M. (2013). Eenduidige matchingsmethodiek. *Mobiel*, 21 februari 2013.

Leathers, S.J. (2005). Separation from siblings: Associations with placement adaptation and outcomes among adolescents in long-term foster care. *Children and Youth Services Review*, 27, 793-819.

Luke, N. & Sebba, J. (2013). *How are foster parents selected? An International Literature Review of Instruments used within Foster Carer Selection*. Rees Centre for Research in Fostering and Education.

Maeyer, S. de, Vanderfaillie, J., Holen, F. van, Vanschoonlandt, F., & Leconte, L. (2013). De vragenlijst beoordeling pleegzorgsituaties (VBPS): een instrument ter ondersteuning van het matchingsproces in pleegzorg, een pilotonderzoek. *Orthopedagogiek: Onderzoek en praktijk*, 52, 17-32.

Maeyer, S. de, Vanderfaillie, J., & Stroobants, T. (2013). *Op zoek naar die pleegouder voor dat pleegkind... matching toegelicht*. In: Vanderfaillie, Van Holen en Vanschoonlandt (2013): *Op weg met pleegzorg: kansen en risico's*. Leuven/Den Haag: Acco.

Marion, M. (2009). *Een mening die telt. Een onderzoek naar de mening van pleegouders over de plaatsing en begeleiding van het pleegkind*. Scriptie Universiteit Leiden.

Meulen, G. ter, Vinke, A., Baat, M. de, & Spoelstra, J. (2014). *Matching van langdurig uithuisgeplaatste jeugdigen aan een pleeggezin of gezinshuis: een overzicht uit de literatuur*. Leiden/Utrecht/De Glind: ADOC/Nederlands Jeugdinstituut/Gezinspiratieplein.

Mullender, A. (ed) (1999). *We are family: Sibling relationships in placement and beyond*. London: BAAF.

Oijen, S. van (2010). *Resultaat van pleegzorgplaatsingen: een onderzoek naar breakdown en de ontwikkeling van adolescenten pleegkinderen bij langdurige pleegzorgplaatsingen*. Dissertatie, Rijksuniversiteit Groningen.

Quinton, D., Rushton, A., Dance, C., & Mayes, D. (1998). *Joining new families: A study of adoption and fostering in middle childhood*. Chichester: John Wiley and Sons.

Redding, R. E., Fried, C., & Britner, A. (2000). Predictors of placement outcomes in treatment foster care: implications for foster parent selection and service delivery. *Journal of child and family studies*, 9, 425-447.

Shireman, J. (2009). Improving children's experiences in foster care: foster parent ideas (in Vanderfaillie, van Holen en Vanschoonlandt, 2012).

Sinclair, I. & Wilson, K. (2003). Matches and Mismatches: The Contribution of Carers and Children to the Success of Foster Placements. *British Journal of Social Work*, 33, 871-884.

Sinclair, I., Wilson, K., & Gibbs, I. (2000). *Supporting foster placements*. York: Social Work Research and Development Unit: University of York.

Sinclair, I., Wilson, K., & Gibbs, I. (2003). *Foster placements: Why some succeed and some fail*. London: Jessica Kingsley.

Social Care Institute for excellence (SCIE) (2004). *SCIE guide 7: Fostering*.

Street, E. & Davies, M. (1999). Assessing and matching foster care relationships: an international framework. *Adoption and Fostering*, 23(2), 31-41.

Strijker, J. (2009). *Kennisboek pleegzorg*. Utrecht: Stili Novi.

Strijker, J., & Knorth, E.J. (2007). Verplaatsingen van pleegkinderen. *Kind en adolescent*, 28, 32-45.

Strijker, J. & Zandberg, Tj. (2001). *Matching in de pleegzorg*. Amsterdam: SWP.

Strijker, J., Zandberg, Tj., & Meulen, B. van der (2005). Typologies and outcomes for foster children. *Child and Youth Care Forum*, 34, 43-55.

Thoburn, J., Norford, L., & Rashid, S. (2000). *Permanent family placement for children of minority ethnic origin*. London: Jessica Kingsley.

Triseliotis, J., Borland, M., & Hill, M. (2000). *Delivering foster care*. London: BAAF.

Vanderfaellie, J., & Holen, F. van (2010). Het verloop van pleeggezinplaatsingen. In: P. van den, & Weterings, T. (red.). *Pleegzorg in perspectief. Ontwikkelingen in theorie en praktijk*. Assen: Van Gorcum.

Wilson, K., Sinclair, I., Taylor, C., Pithouse, A., Sellick, C. (2004). *Fostering Success. An Exploration of the Research Literature in Foster Care*. Social Care Institute for Excellence. Bristol: The Policy Press.

Bijlage 1: methode literatuuronderzoek

Om de literatuur over het onderwerp ‘voorbereiding, selectie en matching van pleegouders’ te zoeken is gezocht in de databases Psychinfo, OVID Medline en Web of Science en de ADOC reference database. In deze zoekmachines is gezocht in de abstracts en op keywords, er is gezocht vanaf 1 januari 2000 tot 01-04-2014. Er is gebruik gemaakt van een zoektocht van de zoektermen foster care, foster child* en foster parent* , maar ook op adoption parent*, omdat matching en selectie van pleegouders en adoptieouders in grote delen overeenkomt.

Er is een tekort aan prospectieve studies ten aanzien van uitkomsten van plaatsingen, maar diegene die gedaan zijn laten zien dat de voorspellers van slechtere uitkomsten in intacte plaatsingen zijn dezelfde als die die disruptie voorspellen, dus veel van de relevante zaken voor matching kunnen uit disruptieve literatuur gevonden worden (Quinton 2012). Gebruikte specifieke zoektermen zijn dan ook matching, permanence, disruption, selection, prospective foster parents, training, preparation. Hiernaast is op specifieke termen gezocht zoals ethnicity en siblings.

Voor een groot deel is dezelfde zoektocht gebruikt als voor het recent uitgevoerde literatuuronderzoek voor het project ‘Matching van langdurig uithuisgeplaatste kinderen aan een pleeggezin of gezinshuis’ en van de literatuur uit de ‘Onderbouwing Richtlijn Pleegzorg’. Hieruit zijn veel Nederlandse bronnen aanwezig. Hiernaast is gezocht in de eerste tien pagina’s van Google Scholar. Hiernaast zijn de referentielijsten van de boeken/bronnen/artikelen doorzocht op verdere relevante referenties. De websites van CWLA, BAAF, REES center en SCIE zijn doorzocht op bronnen die voor het onderwerp relevant waren. Boeken, proefschriften, reviews, rapporten en empirische artikelen konden worden geïnccludeerd, maar ervaringsverhalen en case-studies zijn niet in beschouwing genomen voor de reviews. Er is veel gebruik gemaakt van boeken van BAAF.

De search is uitgevoerd door Gera ter Meulen (ADOC).